

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه:	منصوری، محمدهادی؛ ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پدیدآورنده:	بصیرت و نقش آن در پیروی از امام از منظر قرآن و روایات / محمدهادی منصوری؛ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر:	قم: دانشگاه معارف اسلامی، انتشارات، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری:	۳۸۴ ص.
شابک:	978-622-5358-08-9
فروست:	مجموعه معارف قرآن و حدیث، ۵۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
موضوع:	بصیرت - جنبه‌های قرآنی استکبار
موضوع:	بصیرت - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع:	بصیرت - احادیث
موضوع:	امامت - جنبه‌های قرآنی
موضوع:	چهارده معصوم در قرآن
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
شناسه افزوده:	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی
رده‌بندی کنگره:	BP۱۰۴
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۱۵۹
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۹۰۶۹۱۷۶

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفن گروه «معارف قرآن و حدیث»: ۰۲۵-۳۲۱۱۰۵۶۵

صندوق پستی: ۶۱۷۳-۳۷۱۵۵

پست الکترونیکی: tafsir@maaref.ac.ir

بصیرت و نقش آن در پیروی از امام از منظر قرآن و روایات

حجت‌الاسلام دکتر محمدهادی منصوری
عضو هیئت علمی دانشگاه معارف اسلامی

قال امیرالمؤمنین علیؑ:

«فَإِنَّمَا الْبَصِيرُ مَنْ سَمِعَ فَتَفَكَّرَ وَنَظَرَ فَأَبْصَرَ وَانْتَفَعَ بِالْعِبَرِ ثُمَّ سَلَكَ جَدًّا وَاضِحًا»

پس فقط بصیر کسی است که بشنود سپس اندیشه نماید و [تیزبینانه] بنگرد پس بینا شود و از عبرت‌ها پند گیرد آنگاه راه راست روشن را ببیند. (نهج البلاغه، خطبه ۱۵۳)

اهدا به:

امامانؑ که خضر طریقت، منشأ بصیرت و رهنمون سعادت‌اند.

تقدیم به:

اسوه پیروان بصیر، حضرت قمر منیر، ابی‌فاضل، عباس بن علیؑ
که در کلام گهربار امام معصومؑ به «مَضَى عَلَى بَصِيرَةٍ مِنْ أَمْرِهِ» توصیف گردید.

مجموعه معارف قرآن و حدیث

۵۸

بصیرت و نقش آن در پیروی از امام از منظر قرآن و روایات

نویسنده: محمدهادی منصوری

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

ویراستار: امیرعباس رجبی / بازمین‌نهایی: سید سعید روحانی

طراح جلد: محمدمهدی منصوری / صفحه‌آرا: سعید نائینی

ناشر: انتشارات دانشگاه معارف اسلامی / نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۱

شمارگان: ۵۰۰ نسخه / قیمت: ۱۵۰/۰۰۰ تومان

شابک: ۹ - ۰۸ - ۵۳۵۸ - ۶۲۲ - ۹۷۸

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

■ انتشارات دانشگاه معارف اسلامی: قم، بلوار جمهوری اسلامی، بین کوچه ۴ و ۶، تلفن: ۳۲۱۱۰۳۱۶

■ دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۰۰۰۴

پایگاه اینترنتی: www.maaref.ac.ir * نشانی الکترونیکی: tafsir@maaref.ac.ir

سخن آغازین

قرآن کریم کتابی سراسر هدایت، رحمت و بصیرت است، چنان‌که این معجزه جاویدان در توصیف خویش می‌فرماید: «هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ»^۱ این [کتاب] برای مردم، بینش‌بخش و برای قومی که یقین دارند، رهنمود و رحمت است.»

فرمایش‌های خاتم پیامبران علیهم‌السلام که آورنده وحی الهی و مفسر و مبین آن کتاب سترگ است و در پی آن، بیانات ائمه اطهار علیهم‌السلام که جانشینان برحق آخرین فرستاده الهی‌اند، سراسر هدایت‌آفرینی و بصیرت‌افزایی به طالبان حقیقت است. به تعبیر قرآن کریم هرکس از این مآدبه الهی بهره گرفت و بصیرت یافت به سود خود افزود و هرکه دل و دیده خویش را بر آن فرو بست و بدان پشت کرد و با کوردلی به طی مسیر ضلالت خویش سرعت بخشید، زیانی بر زیان‌های خود انباشت: «قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِخَفِيظٍ»^۲ به راستی رهنمودهایی از جانب پروردگارتان برای شما آمده است؛ پس هرکه به دیده بصیرت بنگرد به سود خود او، و هرکس از سر بصیرت ننگرد به زیان خود اوست، و من بر شما نگهبان نیستم.»

اثر پیش‌رو به قلم حجت‌الاسلام دکتر محمدهادی منصوری استادیار گروه معارف قرآن و حدیث دانشگاه معارف اسلامی به رشته تحریر درآمده است. کتاب در دو بخش اصلی به شرح ذیل سامان یافته است:

بخش نخست با عنوان «مباحث تمهیدی» در قالب دو فصل «کلیات و پیش‌نیازهای پژوهش» و «شناخت‌نامه بصیرت» و ۱۱ نوشتار، به طرح مبانی نظری بحث اختصاص داده است؛

۱. جاثیه (۴۵) ۲۰.

۲. انعام (۶) ۱۰۴.

بخش دوم با عنوان «نقش‌های بصیرت در پیروی از امام» در قالب چهار فصل و ۱۲ نوشتار به بررسی موضوع پرداخته است:

فصل یکم به تبیین «نقش مشترک بصیرت در پیروی از امام» اشاره دارد؛

فصل دوم «نقش بصیرت در پیروی از هدایت‌های فرهنگی امام» را بیان می‌کند؛

فصل سوم «نقش بصیرت در پیروی از راهبری‌های سیاسی - اجتماعی امام» را واکاوی می‌شود؛

در نهایت فصل چهارم «نقش بصیرت در پیروی از رهنمودهای نظامی - امنیتی امام» را

مورد تحقیق قرار داده است.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی از زحمات علمی نویسنده ارجمند حجت‌الاسلام دکتر محمدهادی منصوری و داور محترم حجج اسلام دکتر محمدجواد اسکندرلو و دکتر محمدعلی رضایی اصفهانی و مدیر گروه پژوهشی معارف قرآن و حدیث جناب آقای دکتر علیرضا کمالی و مدیر محترم امور پژوهشی جناب آقای دکتر سید سعید روحانی و همکاران ارجمندشان تشکر می‌نماید.

این معاونت در انتظار دیدگاه‌های عالمانه و نظرهای کارشناسانه استادان و پژوهشگران گرامی است تا در چاپ‌های بعد شاهد غنای بیشتر این اثر باشیم.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

فهرست مطالب

پیش‌نوشتار..... ۱۵

بخش یکم: مباحث تمهیدی

(۱۶۴- ۱۷)

فصل یکم: کلیات و پیش‌نیازهای پژوهش..... ۱۹

نوشتار یکم: کلیات..... ۱۹

مقدمه..... ۱۹

ضرورت تحقیق..... ۲۰

پیشینه تحقیق..... ۲۱

اهداف و فواید پژوهش..... ۲۳

روش پژوهش..... ۲۳

نوشتار دوم: معناشناسی واژگان پژوهش..... ۲۴

مقدمه..... ۲۴

نقش..... ۲۵

بصیرت..... ۲۷

«پیروی» و واژگان همگون..... ۲۷

یک. تبعیت..... ۲۷

دو. اطاعت..... ۲۸

سه. تشیع..... ۳۱

چهار. ولایت..... ۳۱

امام..... ۳۳

یک. امام در لغت..... ۳۳

دو. امام در اصطلاح..... ۳۵

۸ □ بصیرت و نقش آن در پیروی از امام از منظر قرآن و روایات

الف) آرای مفسران	۳۵
ب) نسبت نبوت و امامت	۳۸
نوشتار سوم: گونه، گستره و چرایی شناسی امام و امامت	۳۹
۱. گونه و گستره شناسی امام	۳۹
۲. گونه و گستره شناسی منصب «امامت» در قرآن و روایات	۴۲
۳. چرایی امامت	۴۴
نوشتار چهارم: مبانی نظری نقش آفرینی بصیرت در پیروی از امام	۴۸
۱. اعتقاد راسخ به توحید ربوبی	۴۸
۲. اعتقاد عمیق به حاکمیت الهی	۵۱
۳. اعتقاد به حاکمیت امام	۵۵
فصل دوم: شناخت نامه بصیرت	۵۹
نوشتار یکم: بررسی و نقد تعاریف بصیرت	۵۹
۱. تحلیل واژگانی بصیرت	۵۹
کار بست بصیرت در اشعار عربی	۶۰
۲. تحلیل معنایی بصیرت	۶۲
یک. تحلیل تعاریف لغوی بصیرت	۶۲
دو. تحلیل تعاریف اصطلاحی بصیرت	۶۴
اصطلاح اهل حکمت و عرفان	۶۵
اصطلاح مفسران	۶۵
تعریف برگزیده	۶۹
نوشتار دوم: واژگان همگون بصیرت	۶۹
۱. فرقان	۷۰
۲. یقین	۷۰
۳. یقظه	۷۱
۴. معرفت	۷۲
۵. علم	۷۲
۶. حکمت و عقل	۷۳
۷. نور	۷۳
۸. بصر	۷۴
۹. بررسی تفاوت‌های بصیرت و برخی واژگان همگون	۷۵
نوشتار سوم: مؤلفه‌های بصیرت	۷۷
۱. مؤلفه یکم: شناخت به همراه باور قلبی	۷۸

فهرست مطالب □ ۹

۷۸	یک. شناخت.....
۷۹	دو. باور قلبی.....
۹۱	نقش «شناخت همراه با باور قلبی» در پیروی از امام.....
۹۷	۲. مؤلفه دوم: تیزبینی و دوراندیشی.....
۹۸	نوشتار چهارم: فراوانی و شناسه‌های بصیرت و مقایسه آن با عمی در قرآن.....
۹۸	۱. فراوانی بصیرت در قرآن.....
۹۹	۲. شناسه‌های بصیرت در قرآن.....
۹۹	یک. خشیت فقط از خدا.....
۱۰۰	دو. مقدم دانستن خدا و رسول بر خویش.....
۱۰۰	سه. خشوع در برابر حق و پرهیز از استکبار.....
۱۰۱	چهار. سرعت به خیرات.....
۱۰۲	۳. مقایسه شناسه‌های بصیرت و عمی.....
۱۰۷	نوشتار پنجم: فرایند بصیرت‌یابی.....
۱۰۹	مرحله یکم. کاربست ابزار ادراکی در عرصه نظر.....
۱۰۹	یک. گوش دادن به حقایق.....
۱۱۱	دو. تفکر در شنیده‌ها.....
۱۱۴	سه. تیزبینی (نظر کردن).....
۱۱۵	چهار. دوراندیشی.....
۱۱۶	پنج. عبرت گرفتن.....
۱۱۷	مرحله دوم. کاربست قوا در عرصه عمل.....
۱۱۷	یک. در مسیر روشن گام نهادن.....
۱۱۹	دو. بهره بردن از وجود خویش.....
۱۲۴	نوشتار ششم: اهمیت و جایگاه بصیرت.....
۱۲۵	۱. بصیرت، وصف خدا.....
۱۳۰	۲. بصیرت، وصف انبیا و اوصیای الهی.....
۱۳۱	۳. بصیرت، روح زندگی.....
۱۳۱	۴. دارنده بصیرت، بهترین و خردمندترین فرد روزگار خود.....
۱۳۲	۵. بصیرت، معیار ارزشمندی اعمال.....
۱۳۲	۶. بصیرت، معیار سنجش و امتحان مؤمن.....
۱۳۳	۷. قابل قیاس نبودن بصیرت با عمی.....
۱۳۸	نوشتار هفتم: عوامل «بصیرت».....
۱۳۸	۱. عوامل زاینده و فزاینده بصیرت.....
۱۳۸	یک. خدا و آیین الهی.....
۱۴۰	دو. کتب آسمانی.....

۱۰ □ بصیرت و نقش آن در پیروی از امام از منظر قرآن و روایات

۱۴۳	سه. پیامبران و امامان <small>علیهم‌السلام</small>
۱۴۵	چهار. جهان آفرینش.....
۱۴۶	پنج. امدادهای الهی به مؤمنان.....
۱۴۸	شش. تفکر، تعقل و تدبیر.....
۱۵۵	هفت. تذکر.....
۱۵۶	هشت. تقوا و عمل صالح.....
۱۵۷	نه. هم‌نشینی با علما.....
۱۵۸	۲. علل کاهنده و زائل‌کننده بصیرت.....
۱۵۸	یک. شیطان.....
۱۵۹	دو. هواپرستی.....
۱۶۱	سه. کفر.....
۱۶۴	چهار. برتری دادن به دنیا.....
۱۶۴	پنج. آرزوهای طولانی.....
۱۶۴	شش. افراط در وابستگی عاطفی.....

بخش دوم: نقش‌های بصیرت در پیروی از امام

(۱۶۵-۳۵۴)

فصل یکم: نقش مشترک بصیرت در پیروی از امام..... ۱۶۷

نوشتار یکم: نقش بصیرت در گزینش و مقبولیت امام..... ۱۶۷

۱۷۰	یک. تشخیص ویژگی‌های حق و حق‌نما.....
۱۷۰	الف) پایداری حق و زوال‌پذیری باطل.....
۱۷۱	ب) تعارض نداشتن حقی با حق دیگر.....
۱۷۲	ج) حق؛ همیشه سودمند.....
۱۷۲	د) حق، عمل محور و باطل تنها شعارگرا.....
۱۷۲	ه) حق، مستقل و باطل، طفیلی.....
۱۷۳	و) پیامد حق، نیکی و پیامد باطل، شر و بدی.....
۱۷۴	ز) منسوب بودن حق به خدا.....
۱۷۴	ح) حق، سنگین و گوارا و باطل، سبک و گشنده.....
۱۷۵	دو. تشخیص رعایت مصالح دین و جامعه دینی از سوی امام.....
۱۷۵	سه. تشخیص «صبغة الله بودن امام».....
۱۷۷	چهار. تشخیص بصیر بودن امام.....
۱۷۸	پنج. تشخیص وجود شرایط رهبری در امام.....
۱۸۴	شش. شناخت هدف امام از تشکیل حکومت.....
۱۸۵	هفت. تشخیص میزان حق‌مداری امام.....

فهرست مطالب □ ۱۱

هشت. تشخیص میزان آگاهی و عمل امام به وظایف امامت.....	۱۸۷
نه. تشخیص میزان پایبندی امام به اصول اخلاقی	۱۸۸
ده. تشخیص یکی بودن گفتار و عمل امام	۱۸۹
نوشتار دوم: نقش بصیرت در هماهنگ شدن با امام	۱۹۰
یک. معیار قرار دادن آرای امام و تلاش برای انطباق آرای خود با آن.....	۱۹۰
دو. پیشی نگرفتن و عقب نیفتادن از امام.....	۱۹۲
سه. نقش بصیرت در ظرفیت‌افزایی برای پذیرش حق و تشخیص وظیفه.....	۱۹۲
الف) بصیرت و پذیرش سخن حق.....	۱۹۲
ب) بصیرت و تشخیص وظیفه.....	۱۹۴
چهار. بصیرت در پیروی از نایب امام.....	۲۰۰
نوشتار سوم: آسیب‌شناسی بی‌بصیرتی در پیروی از امام	۲۰۳
یک. تشخیص ندادن معیارهای امامت.....	۲۰۴
دو. توجه نکردن به یکسانی معیار تثبیت امامت و رهبری	۲۰۶
سه. وابستگی‌های ناحق و تقلید کور کورانه	۲۰۶
چهار. غلو.....	۲۰۷
فصل دوم: نقش بصیرت در پیروی از هدایت‌های فرهنگی امام	۲۰۹
مقدمه.....	۲۰۹
نوشتار یکم. نقش بصیرت در پیروی از امام در عرصه فرهنگی	۲۱۳
۱. چیستی فرهنگ.....	۲۱۳
۲. فرهنگ دینی.....	۲۱۵
۳. تهاجم فرهنگی.....	۲۱۸
۴. بصیرت فرهنگی.....	۲۱۹
۵. نقش‌آفرینی امام در عرصه‌های فرهنگی.....	۲۱۹
یک. تبیین مدل رهبری الهی.....	۲۲۳
دو. تبیین، ترویج و تعمیق ارزش‌های دینی.....	۲۲۴
سه. ارائه شاخص‌های فرهنگی - اجتماعی جامعه اسلامی.....	۲۲۶
چهار. طراحی ساختار آموزشی ارزشی و هدفمند.....	۲۲۹
پنج. روش‌دهی برای شبهه‌زدایی.....	۲۳۰
شش. تربیت یاورانی دانا و توانا.....	۲۳۱
۶. نقش بصیرت در تشخیص شناسه‌های هدایت فرهنگی امام.....	۲۳۲
نوشتار دوم: نقش بصیرت در شناخت فتنه‌های فرهنگی و روبرویی با آن	۲۳۳
مؤلفه‌های فتنه فرهنگی.....	۲۳۴

- یک. نقش بصیرت در شناخت دشمن فرهنگی ۲۳۵
 الف) شناخت اهداف فرهنگی دشمن ۲۳۷
 ب) شناخت شیوه‌های دشمن فرهنگی ۲۳۹
 دو. نقش بصیرت در مقابله با شبهه‌افکنی دگراندیشان ۲۴۵
 الف) شناخت شبهات و بدعت‌های فرهنگی و برخورد درست با آنها ۲۴۶
 ب) تحکیم و تقویت عناصر ریشه‌ای و شاخه‌ای فرهنگ ۲۴۷
 ج) مرزبندی با فتنه و فتنه‌گران ۲۵۰
 د) پایداری در عرصه‌های فرهنگی ۲۵۱
 هـ) رویکرد به امر به معروف و نهی از منکر ۲۵۱

نوشتار سوم: آسیب‌شناسی نبود بصیرت در عرصه فرهنگی ۲۵۳

۱. تضعیف عناصر ریشه‌ای و شاخه‌ای فرهنگ ۲۵۳
 ۲. پذیرش آموزه‌های باطل ۲۵۴
 ۳. دگرگون شدن ارزش‌ها و انحطاط فرهنگی ۲۵۵

فصل سوم: نقش بصیرت در پیروی از راهبری‌های سیاسی - اجتماعی امام ۲۶۱

نوشتار یکم: نقش بصیرت در باورداشت کارآمدی امام در راهبری سیاسی - اجتماعی ۲۶۱

۱. چیستی بصیرت سیاسی ۲۶۱
 ۲. شناسه‌های هدایت‌های سیاسی - اجتماعی امامان ۲۶۳
 ۳. نقش مردم در حکومت اسلامی ۲۶۴
 یک. مقبولیت ۲۶۴
 دو. مشورت‌دهی در امور حکومتی ۲۶۷
 ۴. نقش امامان در بصیرت‌دهی سیاسی ۲۶۷
 یک. تبیین نظریه امامت الهی ۲۶۸
 دو. دعوت به برپایی حکومت الهی ۲۶۸
 سه. دخالت دادن مردم در امور سیاسی ۲۷۰
 چهار. هشدار دادن درباره فتنه‌های سیاسی - اجتماعی ۲۷۰

نوشتار دوم: نقش بصیرت در شناخت و رویارویی با فتنه‌های سیاسی - اجتماعی ۲۷۰

۱. چیستی فتنه سیاسی ۲۷۱
 ۲. شاخصه رفتاری فتنه‌های سیاسی ۲۷۵
 یک. ایجاد جنگ روانی ۲۷۵
 دو. شایعه‌افکنی ۲۷۵
 سه. تفرقه‌افکنی و تحریک هم‌پیمانان به پیمان‌شکنی ۲۷۷
 چهار. زیر سؤال بردن امام به منظور ترویج روحیه کارشکنی ۲۷۸

۲۷۹.....	پنج. سوءاستفاده از خواص و مقدسات.....
۲۷۹.....	شش. فرصت‌طلبی.....
۲۸۰.....	هفت. مخالفت عملی با دستور امام.....
۲۸۱.....	هشت. تحقیر، تمسخر و ... نسبت به مؤمنان.....
۲۸۱.....	نه. تحاکم به طاغوت و توجیه آن.....
۲۸۳.....	۳. نقش بصیرت در رویارویی با فتنه‌های سیاسی - اجتماعی.....
۲۸۴.....	یک. اعتقاد و اعتصام به حاکمیت الهی امام.....
۲۸۹.....	دو. جلوگیری از پایمال شدن حق حاکمیت امام.....
۲۹۶.....	سه. حفظ وحدت و انسجام جامعه.....
۲۹۸.....	چهار. عبرت‌اندوزی سیاسی - اجتماعی.....
۳۰۱.....	پنج. پرهیز از دوستی با دشمنان.....
۳۰۱.....	شش. اعتماد به انتخاب جانشین از جانب امام.....
۳۰۳.....	هفت. شناخت ترفندهای سیاسی - اجتماعی دشمن.....
۳۰۳.....	الف) تهدید.....
۳۰۴.....	ب) ایجاد دلهره اقتصادی.....
۳۰۴.....	ج) استخفاف.....
۳۰۵.....	د) آمیختن حق و باطل.....
۳۰۶.....	هشت. جریان‌شناسی سیاسی - اجتماعی.....
۳۰۷.....	نوشتار سوم: آسیب‌شناسی نبود بصیرت در عرصه سیاسی - اجتماعی.....
۳۰۷.....	۱. تهی گشتن از هویت اسلامی.....
۳۰۹.....	۲. نشناختن طراحان و کارگزاران فتنه.....
۳۱۰.....	۳. تفرقه و گسست اجتماعی.....
۳۱۰.....	۴. اقدام به دوستی با دشمنان.....
۳۱۱.....	۵. ولایت‌ستیزی و حضور در جبهه باطل.....
۳۱۲.....	۶. قساوت قلب و مورد نفرین خدا و امام قرار گرفتن.....
۳۱۳.....	فصل چهارم: نقش بصیرت در پیروی از رهنمودهای نظامی - امنیتی امام.....
۳۱۳.....	نوشتار یکم: نقش بصیرت در باورداشت کارآمدی امام در عرصه نظامی - امنیتی.....
۳۱۳.....	۱. چیستی بصیرت نظامی - امنیتی.....
۳۱۴.....	۲. شناسه‌های راهبری امام در حیطه نظامی - امنیتی.....
۳۱۴.....	یک. صلح‌طلبی و پرهیز از جنگ‌افروزی.....
۳۱۵.....	دو. رصد دقیق دشمن و خوش‌بین نبودن به آن.....
۳۱۶.....	سه. مشورت با یاران و دوری از استبداد و دیکتاتوری.....
۳۱۶.....	چهار. شدت عمل در برابر فتنه‌گران و جنگ‌افروزان.....

- ۳۱۸..... پنج. پایبندی به پیمان‌ها
- ۳۱۹..... شش. رعایت اصول انسانی و برخورد عادلانه با دشمنان در جنگ‌ها
- ۳۲۰..... ۳. هدایت‌های نظامی - امنیتی امام
- ۳۲۱..... یک. تعیین فرمانده دانا و توانا
- ۳۲۲..... دو. مدیریت هوشمندانه جنگ
- ۳۲۳..... سه. کاربست استراتژی اطلاعاتی
- ۳۲۵..... چهار. نظم‌دهی و روحیه‌بخشی به نیروها
- ۳۲۷..... پنج. بصیرت‌بخشی به مجاهدان میدان نبرد
- ۳۲۷..... الف) بصیرت‌بخشی از طریق گفتار
- ۳۲۸..... ب) بصیرت‌بخشی از طریق رفتار
- ۳۲۹..... نوشتار دوم: نقش بصیرت در رویارویی با فتنه‌های نظامی - امنیتی**
- ۳۲۹..... ۱. تشخیص صحیح جبهه حق
- ۳۳۰..... ۲. لبیک هوشمندانه به فراخوان نظامی
- ۳۳۱..... ۳. تأیید و یاری امام و سستی نکردن در پیروی از دستورهای نظامی او
- ۳۳۳..... ۴. نترسیدن از دشمنان و شدت عمل در برابر آنها
- ۳۳۴..... ۵. داشتن روحیه شهادت‌طلبی
- ۳۳۵..... ۶. برخورد با شایعه‌پراکنی در میدان نبرد
- ۳۳۹..... ۷. موفقیت در آزمون‌های امام
- ۳۴۱..... نوشتار سوم: آسیب‌شناسی نبود بصیرت در عرصه نظامی - امنیتی**
- ۳۴۱..... ۱. تشخیص ندادن جبهه حق و بیعت‌شکنی
- ۳۴۳..... ۲. سستی در امر جهاد و کناره‌گیری از جنگ
- ۳۴۷..... ۳. مخالفت با دستورهای نظامی امام
- ۳۵۱..... ۴. بازیچه دست کوردلان دو رو و فریفته جبهه باطل شدن
- ۳۵۲..... ۵. افشای اسرار نظامی - امنیتی
- ۳۵۳..... ۶. تباہ کردن نقشه‌ها و طرح‌های امام
- ۳۵۵..... نوشتار پایانی: جمع بندی و نتیجه**
- ۳۵۷..... جمع بندی و نتیجه

منابع و مأخذ

(۳۸۳ - ۳۶۵)

پیش‌نوشتار

«امام» در فرهنگ دینی به انسان کاملی گفته می‌شود که از سوی خدا مأموریت هدایت و راهبری جامعه انسانی را برعهده دارد. این مأموریت بدون تشکیل حکومت، به صورت کامل شدنی نیست. از مطالعه تاریخ جوامع انسانی دانسته می‌شود بسیاری از امامان که در بین مردم ظهور کردند، به دلایلی یا حکومت تشکیل ندادند و حضور اجتماعی دین تداوم نیافت و یا اگر تشکیل دادند، انتظارات آن‌گونه که باید، محقق نشد و پیشرفت به شکل درستی صورت نپذیرفت. این مهم، بیش از همه معلول نبود «بصیرت مردم» در پیروی از امام بوده است. حقیقت بصیرت از دو عنصر اساسی تشکیل یافته است: یکی «شناخت همراه با باور قلبی»، و دیگری «تیزبینی و عمیق‌نگری».

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش نقلی و وحیانی و با استمداد از اسناد کتابخانه‌ای، به گردآوری، تحلیل و پردازش داده‌ها پرداخته و نظریه «کارآمدی بصیرت در پیروی از امام» را به طور مستدل و فراگیر اثبات نموده است. با جستاری در منابع تفسیری و روایی و گزاره‌های تاریخی، روشن می‌شود که پیدایی بصیرت، دارای فرایند ویژه‌ای است که از «گوش دادن به حقایق» شروع شده و با «تفکر در شنیده‌ها»، «تیزبینی و عمیق‌نگری»، «عبرت گرفتن» و «در جاده روشن گام نهادن» به سرانجام می‌رسد.

بحث از «نقش بصیرت در پیروی از امام» بر پایه توحید الهی و پذیرش حاکمیت الهی و حاکمیت امام، معناپذیر است. پیروی از امام در دو قلمرو «نظر» و «عمل» تجلی می‌یابد و دارای شاخه‌هایی است که بصیرت در هر یک نقش دارد.

نویسنده در این مجال در پی آن است با تأمل در داده‌های قرآنی و روایی، نقش‌آفرینی بصیرت در پیروی از امام را در عرصه‌های مختلفی همچون عرصه‌های فرهنگی، سیاسی - اجتماعی،

نظامی - امنیتی برسد و پیامدهای شوم فقدان بصیرت را در عرصه‌های پیش‌گفته تبیین نماید تا از این رهگذر، ضمن تبیین چرایی اهتمام دین و رهبران دینی بر بصیرت، توجه ویژه مقام معظم رهبری بر بحث بصیرت‌افزایی را تحلیل نماید. در اینجا بایسته است از مسئولان دانشگاه معارف اسلامی به‌ویژه ریاست محترم دانشگاه، حجت‌الاسلام شاکری و اساتید گرانقدر حجج‌الاسلام بهجت‌پور و رستم‌نژاد و همه کسانی که در به ثمر رسیدن این پژوهش نگارنده را یاری نمودند، تشکر نمایم. بی‌شک اگر نبود نقطه‌نظرات اساتید ارزیاب و نظارت‌های دقیق مدیر محترم امور پژوهشی جناب آقای دکتر سید سعید روحانی، چنین نوشتاری به سرانجام نمی‌رسید. شکرالله مساعیهم.

قدردان مساعدت‌های معاون محترم پژوهشی دانشگاه، جناب حجت‌الاسلام دکتر حسن پناهی‌آزاد هستم و از مدیر گروه محترم پژوهشی معارف قرآن و حدیث جناب آقای دکتر علیرضا کمالی به دلیل حمایت‌های بی‌دریغشان در نشر آثار علمی سپاسگزاری می‌نمایم. از زحمات کارشناس امور پژوهشی آقای سید علی حسینی نیز تقدیر می‌نمایم. امیدوارم همه این عزیزان مشمول عنایت خاص امام زمان علیه السلام قرار گیرند. وفقنا الله و ایاهم لمرضاته.

محمدهادی منصوری

تابستان ۱۴۰۰ ش